

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 5, 2022 | 26.05.2022 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.77](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.77)

УДК 658.14:65.012.8

О. Б. Поліщук,
викладач кафедри управління та адміністрування,
ПВНЗ Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1296-5523

ОЦІНЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

O. Polischuk
Lecturer of the Department of Management and Administration,
King Daniel University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ASSESSMENT OF ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Виживання кожного підприємства, в умовах високої динаміки і складно прогнозованої зміни середовища функціонування, в значній мірі пов'язано із дієдатністю служби безпеки. Набутий досвід господарської діяльності в умовах конкурентного ринку стимулював більшість підприємств до створення спеціалізованих підрозділів із широкими функціональними завданнями від забезпечення фізичного захисту майна до здійснення багатоцільової конкурентної розвідки та реалізації контррозвідувальних заходів. Незмінність системи, попри певний тактичний успіх, не забезпечує досягнення стратегічних цілей без систематичної адаптації, основою якої повинна стати своєчасна та достовірна інформації про поточний рівень результативності дій суб'єктів безпеки. Уточнено теоретичні основи оцінювання управління економічною безпекою підприємства шляхом розгляду термінів «ефективність», «результативність» та «якість». Розроблено механізм оцінювання та деталізовано зміст його компонентів з метою полегшення практичного застосування.

The survival of every enterprise, in conditions of high dynamics and difficult to predict changes in the operating environment, is largely due to the ability of the security service. The experience gained in business in a competitive market has stimulated most companies to create specialized units with broad functional tasks from providing physical protection of property to the implementation of multi-purpose competitive intelligence and counterintelligence.

The invariability of the system, despite some tactical success, does not ensure the achievement of strategic goals without systematic adaptation, which should be based on timely and reliable information about the current level of effectiveness of security actors.

The aim of the study was to clarify the terminological basis and develop a mechanism for assessing the management of economic security of the enterprise.

To form the methodological basis for assessing the management of economic security of the enterprise used methods: induction and deduction, comparison and systematization - in the study of the essential characteristics of the terms "efficiency", "effectiveness" and "quality"; synthesis and analysis - for the formation of theoretical provisions for assessing the management of economic

security of the enterprise; morphological analysis - to clarify the content of principles, methods, objects of evaluation, evaluation tools and information and organizational support; graphic - for visual presentation of theoretical and methodological material; abstract-logical - for theoretical generalizations and conclusions of the study.

Theoretical bases of estimation of management of economic safety of the enterprise by consideration of terms "efficiency", "effectiveness" and "quality" are specified. An evaluation mechanism has been developed and the content of its components (principles; methods; evaluation objects; evaluation tools and information and organizational support) has been developed in order to facilitate practical application.

The necessity of observing such principles as: systematics, algorithmicity, adaptability and complexity is substantiated. The developed mechanism involves the use of two methods, ie comparison and expert evaluation. The content of evaluation tools, which are the evaluation criteria and indicators, is outlined. The principles of organization of information and analytical support are formed.

Ключові слова: економічна безпека підприємства; управління; ефективність; результативність; інтегральний показник.

Key words: economic security of the enterprise; management; efficiency; effectiveness; integrated indicator.

Постановка проблеми. Процес оцінювання діяльності будь-якого підприємства пов'язано із розрахунком певної кількості якісних та кількісних показників, величина яких характеризує основні параметри функціонування й орієнтири в досягненні корпоративних інтересів. Результативність управління визначається шляхом розгляду рівня досягнення поставлених цілей, при цьому враховуючи умови, які супроводжували процес функціонування підприємства. Коли ж йдеться про оцінювання управління економічною безпекою підприємства, то хибною є позиція, що передбачає розрахунок й відстеження динаміки фінансових показників діяльності, частки ринку, збільшення продуктивності праці, пристою основних засобів тощо. Безпекова діяльність може сприяти пошуку нових ринкових можливостей, але їх використання є в сфері відповідальності менеджменту. Перед суб'єктами безпеки ставляться завдання щодо підтримання стабільності й своєчасної реакції на зміну умов функціонування підприємства для створення безпечних умов його розвитку. В найбільш загальному випадку критерієм результативності управління економічною безпекою підприємства фактично виступає відсутність будь-яких кардинальних змін, які порушують звичний режим роботи підприємства. Поруч з цим, зважаючи на високу динаміку внутрішніх процесів та зовнішнього середовища функціонування, така стабільність досягається завдяки продуманій, зокрема й адаптивно-орієнтованій, політиці щодо своєчасного розпізнавання й ліквідації кожної суттєвої загрози. Відтак стосовно управління економічною безпекою підприємства не можуть бути застосовані ті методики, які широко використовуються для оцінювання діяльності підприємства загалом чи його управління. Безперечно, що кожне підприємство характеризується своїми відмінними параметрами господарської діяльності, а відтак й функціонуванням системи управління економічною безпекою підприємства, але орієнтація безпекової діяльності на стабільну діяльність й розвиток підприємства є спільними, що й повинно стати підґрунтям для розроблення відповідних методичних засад.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика оцінювання управління підприємством розглядається в публікаціях таких науковців як В. Андрійчук [1], А. Гупало [2], В. Ковтуненко [4], О. Літвінов [5], С. Мочерний [3], К. Ненюк [5], Л. Проходженко [9], Д. Рикардо [10], Т. Склярчук [11], І. Соболев [11] та інші. Питання оцінювання управління економічною безпекою підприємства досліджували С. Мельник [6], В. Фостяк [13] та інші.

Метою статті є уточнення термінологічної основи й розроблення механізму оцінювання управління економічною безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Першочергове зосередження уваги на уточненні сутності й взаємозв'язку між термінами «ефективність» й «результативність» обумовлюється тим фактом, що саме їх застосовують при характеристиці підприємницької діяльності, управління загалом, чи виконанні певних завдань. В процесі подальшого розгляду оцінювання управління економічною безпекою підприємства цей параметр не може залишатися поза увагою, оскільки послуговує уточненню критеріїв, які повинні братися за базу.

В основі ефективності й результативності лежать споріднені терміни, тобто «ефект» та «результат». В довідниковій літературі «ефект» визначено як «...1) сильне враження, викликане ким-, чим-небудь; 2) результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів» [12], а «результат» подається як «...остаточний, кінцевий підсумок якої-небудь дії, якогось явища тощо» [12]. Процитовані значення доводять, що між ефектом

та результатом фактично відсутні вагомі відмінності, адже в обох випадках йдеться про те, що буде отримано в підсумку певних подій чи цілеспрямованих дій. Беручи цю обставину за основу В. Ковтуненко доводить, що й терміни «ефективність» та «результативність» є тотожними. Як аргумент науковець розглядає специфіку перекладу термінів «efficiency» та «effectiveness», перший з яких застосовується щодо характеристики рівня використання ресурсів, а інший – стосовно досягнення певних цілей. Відповідно до цього В. Ковтуненко обґрунтовує, що «...результативність характеризує досягнення поставлених цілей, а ефективність – засоби, методи, способи, що застосовуються для досягнення цих цілей» [4, с. 95] із подальшим доведенням, що ці поняття є нерозривно пов'язаними. Можна вважати, що приведені аргументи є суттєвими, хоча частково суперечать встановленому змісту досліджуваних термінів в ДСТУ ISO 9000:2015, де «...ефективність («efficiency») розглядається як співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами, а результативність («effectiveness») є ступенем реалізації запланованих робіт і досягнення запланованих результатів». Явна відмінність і стала основою більш поглибленого розгляду для чіткого встановлення критеріїв при оцінюванні управління економічною безпекою підприємства.

Пояснення відсутності узгодженої позиції щодо тлумачення ефективності й результативності простежуються в історичних коренях їх активного застосування науковцями. Вважається, що вперше термін «ефективність» був вжитий в наукових публікаціях В. Петті та Ф. Кене. Безпосередньо сама ефективність не розглядалася, але за її допомогою здійснювалася спроба оцінити наслідки реалізації урядових програм, зокрема стосовно темпів розвитку економічного середовища. В подальшому і А. Сміт безпосередньо не окреслював сутність ефективності, а лише опосередковано в сполученні із продуктивністю. Одне із перших визначень ефективності належить Д. Рікардо, в якому він розглядав це поняття як «...відношення результатів до певних витрат» [10, с. 56]. Можна дійти висновку, що класичний підхід в розумінні ефективності пов'язаний із порівнянням результату з величиною використаних ресурсів. Такий ракурс не в повній мірі підходить для оцінювання управління економічною безпекою підприємства, адже безпекова діяльність безпосередньо не пов'язана із отриманням економічного результату у вигляді прибутку (вона сприяє стабільному функціонуванню підприємства та передбачає протидію та/або адаптацію до впливу загроз), при цьому потребує належного ресурсного забезпечення.

Сьогодні серед науковців є доволі значна кількість прихильників «класичного» підходу. Для прикладу, О. Літвінов та К. Ненюк обґрунтовують широке розуміння ефективності як «...співвідношення між результатом (ефектом) та витратами (ресурсами)» [5, с. 48]. Поруч з цією позицією набули популярності й інші підходи, серед яких нами були виділено два, як найбільш відмінні. Так, С. Мочерний вбачає в ефективності «досягнення найбільших результатів за найменших затрат та уречевленої праці» [3, с. 155]. Стосовно виробничої сфери таке трактування є доречним, але його складно застосувати для оцінювання управління економічною безпекою підприємства, адже без належного ресурсного забезпечення, зокрема кадрового, зберігати контроль, здійснювати заходи по стабілізації ситуації та прогнозувати можливість виникнення й ступінь впливу загроз тощо є неможливо. Ми погоджуємося із необхідністю дотримання принципу економічної доцільності при використанні наявних ресурсів. Водночас імітація безпекової діяльності через відсутність необхідних ресурсів може мати катастрофічні наслідки для існування підприємства загалом.

В. Андрійчук доводить потребу розуміти під ефективністю «...результативність певної дії, процесу, що вимірюється залежністю між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили» [1, с. 341]. Вважаємо за доцільне звернути увагу на кілька важливих моментів. Так, у процитованому визначенні має місце часткове отождошення ефективності й результативності, що доводить існуючий взаємозв'язок хоча і без врахування специфіки застосування. Такий підхід може розглядатися і стосовно управління економічною безпекою підприємства в ситуації застосування превентивних та реактивних заходів у відповідь на виникнення і посилення негативного впливу певної загрози. Превентивні заходи уможливають досягнення поставлених цілей із меншим ресурсним забезпеченням, але вимагають формування відповідної системи моніторингу та розпізнавання зміни рівня ЕБП й ступеня агресивності зовнішнього середовища.

Стосовно терміну «результативність» можна спостерігати більшу однорідність в поглядах науковців. Уникаючи виділення окремих підходів процитуємо одне із найбільш лаконічних визначень, яке належить А. Гупало, у відповідності з яким результативність являє собою «...дієвість, плідність виконання робіт при чітко визначених цілях та планах» [2, с. 7]. Можна стверджувати, що з позиції чіткості формулювання критеріїв оцінювання управління економічною безпекою підприємства термін «результативність» в більшій мірі підходить, адже логічним є визначення цільових орієнтирів й встановлення норм із відповідним систематичним контролем щодо їх досягнення. Попри зроблений висновок, не можна оминати увагою ще одну позицію, яка буде взята нами за основу при розробленні механізму оцінювання управління економічною безпекою підприємства. Імпонує точка зору О. Рябкової, яка, виділяючи спільні ознаки ефективності й результативності, доводить, що «...їх оцінювання має одну головну мету: здійснення управління діяльністю підприємства на основі отриманих результатів для підвищення ймовірності досягнення ним стабільного успіху». Відповідно до цього наша позиція полягає в комбінованому застосуванні ретельно розглянутих термінів у відповідності до змістової їх суті, тобто результативності – при визначенні рівня виконання поставлених завдань (забезпечення економічної безпеки підприємства та ступеня дієвості керуючого впливу) і ефективності – стосовно використання адаптаційного потенціалу.

Під адаптаційним потенціалом, виходячи із аспектів безпекової діяльності, нами розуміються усі наявні ресурси й можливості, які можуть бути задіяні для реалізації заходів, спрямованих на адаптацію до впливу

внутрішніх і зовнішніх загроз, що виникають через зміну умов функціонування, у відповідності до стратегії розвитку підприємства задля удосконалення керуючої й керованої підсистем в межах системи управління економічною безпекою як основи підтримання стійкості й забезпечення розвитку бізнесу [7, с. 85].

Вважаємо, що однією із складових оцінювання управління економічною безпекою підприємства повинна бути якість адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства, оскільки вона створює основу відповідного управління. Такі міркування ґрунтуються як на змісті адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства, так й суті терміну «якість». У нашому розумінні така система орієнтована на внесення змін у параметри й процес взаємодії суб'єктів та об'єктів безпеки у відповідності до перебігу процесів у зовнішньому та внутрішньому середовищі, на основі адаптаційного потенціалу, з метою пристосування до впливу загроз задля підтримання стійкості й досягнення корпоративних інтересів [8, с. 20].

З позиції наближеної до сфери управління доволі повним є трактування якості авторства Л. Проходченко, під якою вона розуміє «...ступінь цінності, придатності чого-небудь для використання за призначенням, ... стосовно його здатності задовольняти встановлені й передбачувані норми» [9, с. 58]. Відповідно нами пропонується визначати якість адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства, виходячи із встановлених критеріїв, що, поруч із іншими складовими, повинно забезпечити багатоаспектність із подальшим узагальненням й розрахунком інтегрального показника.

Питанню оцінювання управління економічною безпекою підприємства загалом приділяється доволі мало уваги. В більшості науковці зосереджуються на загальній проблематиці забезпечення економічної безпеки підприємства із акцентом на оцінювання рівня економічної безпеки чи в розрізі окремих її складових. Доволі суттєві здобутки стосовно оцінювання управління економічною безпекою підприємства належать представникам Львівської безпекової школи. Так, В. Фостяк розробив «...науково-методичний підхід до оцінювання управління безпековою діяльністю промислових підприємств» [13, с. 118], а С. Мельник сформував «...методичний підхід до оцінювання управління фінансовою безпекою підприємств» [6, с. 255].

Вивчивши доробок представників Львівської безпекової школи та беручи за основу результати теоретичного узагальнення стосовно термінів «ефективність», «результативність» та «якість» нами пропонується в основі механізму оцінювання управління економічною безпекою підприємства покласти інтегральне оцінювання таких складових:

- результативність забезпечення економічної безпеки підприємства;
- якість адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства;
- результативність керуючого впливу суб'єктів безпеки;
- ефективність використання адаптаційного потенціалу.

Виходячи з того, що результати оцінювання управління економічною безпекою підприємства є підставою для внесення змін в процес управління та систему управління економічною безпекою підприємства загалом, нами, на відміну від інших науковців, розглядаються не лише методичні засади щодо розрахунку інтегрального показника, а розроблено відповідний механізм. Загалом механізм покликаний дати відповідь на запитання: як саме, на основі чого і ким повинен здійснюватися певний процес. Відповідно до логіки побудови механізму в економіці нами розроблений такий механізм оцінювання (рис. 1).

В наукових публікаціях питання побудови механізму оцінювання фактично не розглядається. Певним винятком можна вважати доробок науковців НУ «Львівська політехніка» Т. Склярук та І. Соболь, які формують механізм оцінювання ефективності персоналу [11, с. 74]. Позитивно сприймаючи саму ідею, вважаємо, що автори скоріше запропонували методичну основу для його побудови, а не сам механізм, адже не розглядається процес, а умови реалізації.

Нами в графічному вигляді демонструється той факт, що механізм оцінювання управління економічною безпекою підприємства є складовою механізму управління економічною безпекою підприємства. Встановлений двосторонній зв'язок показує, що загальні засади функціонування механізму оцінювання визначаються механізмом управління економічною безпекою підприємства, а у зворотному напрямі скеровується інформація про рівень інтегрального показника та динаміку за основними складовими для прийняття відповідних управлінських рішень, зокрема і щодо адаптації підприємства й системи управління економічною безпекою підприємства.

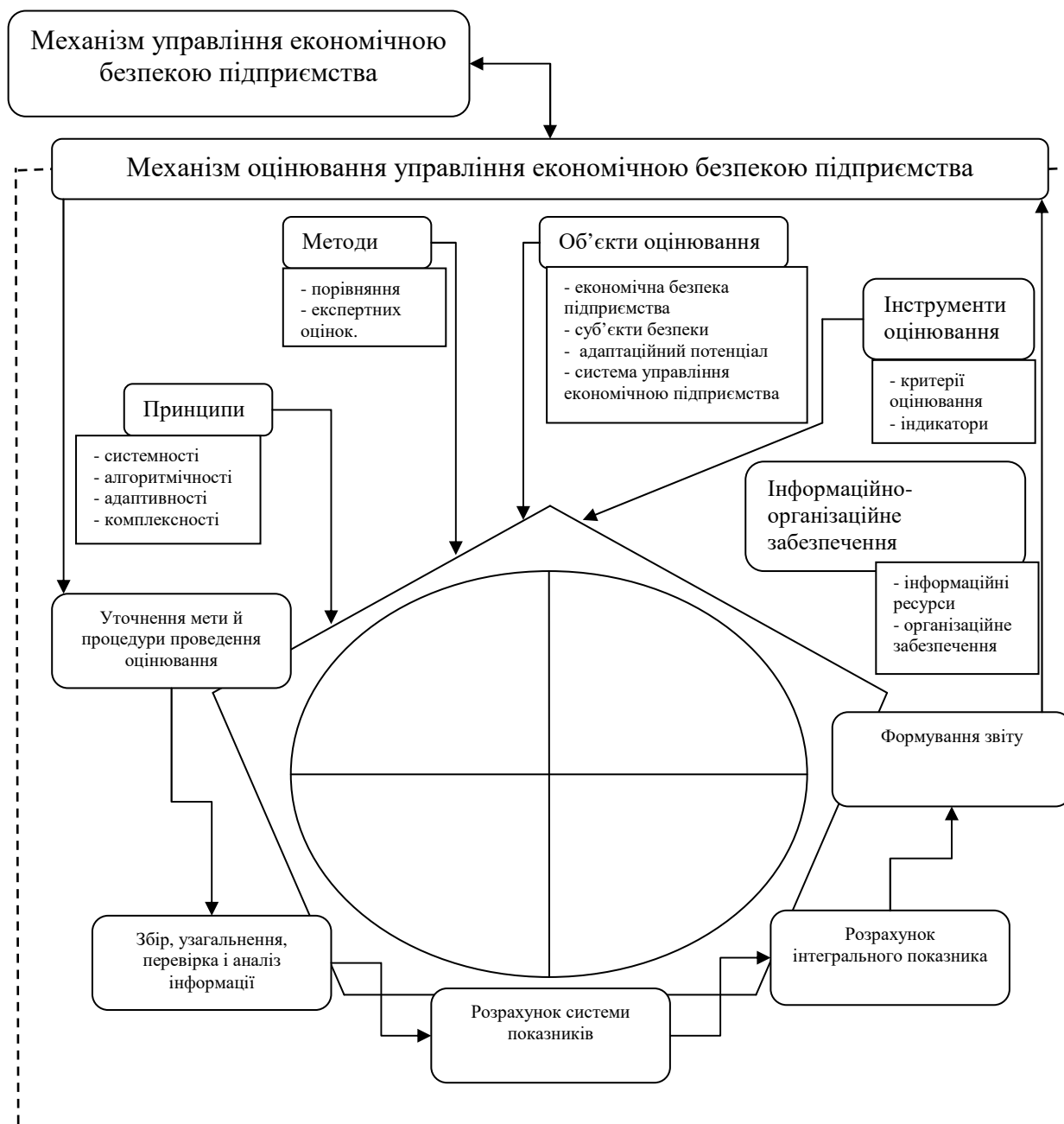

Рис. 1. Механізм оцінювання управління економічною безпекою підприємства, сформовано автором

Порядок функціонування механізму оцінювання управління економічною безпекою підприємства визначається такими ключовими параметрами як: принципи; методи; об'єкти оцінювання; інструменти оцінювання та інформаційно-організаційне забезпечення.

Застосування розробленого механізму оцінювання управління економічною безпекою підприємства, як ефективного інструменту для покращення результативності безпекової діяльності підприємства, стане можливим завдяки дотриманню таких принципів: системності (цілісність в оцінюванні зміни усіх елементів в межах системи управління економічною безпекою підприємства), алгоритмічності (послідовності, порядку та чіткість у розрахунку показників різних рівнів), адаптивності (періодичний перегляд критеріїв й індикаторів оцінювання з метою осучаснення процесу оцінювання) та комплексності (всесторонність в оцінюванні, коли враховуються зміни з різним часовим періодом активізації).

При виборі методів, які доцільно застосувати в межах механізму оцінювання управління економічною безпекою підприємства ми виходили із необхідності дотримання вище перелічених принципів, зокрема системності й комплексності, та можливості практичного застосування, тобто з мінімальною трудомісткістю та подальшою автоматизацією. Відповідно до цих критеріїв були обрані два методи: порівняння та експертного оцінювання. Метод порівняння дозволяє виявити факт зміни певного явища чи процесу у часовому та просторовому вимірі. За допомогою його застосування можна виявити зміну фактичного рівня усіх індикаторів

у відповідності до нормативно встановлених (цільових орієнтирів), а також відстежувати динаміку з будь-яким часовим інтервалом. Метод порівняння не позбавлений певного недоліку, який пов'язаний із неоднозначністю трактування різноспрямованої зміни індикаторів. Виходячи із суті цього недоліку нами паралельно застосовано ще й метод експертної оцінки, що передбачає залучення експертів до оцінювання основних параметрів безпекової діяльності певного промислового підприємства. Така комбінація методів дозволяє отримати більш чітку й достовірну оцінку результативності управління економічною безпекою підприємства при незначному рівні трудомісткості через уникнення складних математичних розрахунків. Окрім цього, залучення експертів сприяє не лише розрахунку інтегрального показника, але й отримання цінної інформації у вигляді міркувань стосовно ранжування впливу основних факторів, прогнозування подальшого розвитку подій та порад, виходячи із особистого досвіду експерта.

Завдяки плідній співпраці із експертами, до групи яких було запрошено науковців та менеджерів промислових підприємств, був сформований перелік індикаторів та визначено для кожного з них граничні значення, що відповідають одному із встановлених рівнів («максимальний», «нормальний», «мінімальний» та «критичний») та розраховано вагові коефіцієнти у відповідності до місця в групі та за базовими складовими стосовно об'єктів оцінювання. Таким чином були розроблені інструменти оцінювання (критерії оцінювання та індикатори), які в умовах кожного окремого промислового підприємства потребують оточення у відповідності до специфіки його діяльності та засад безпекової діяльності.

Дієвість розробленого механізму забезпечується через визначення інформаційно-аналітичного забезпечення. Його інформаційна складова полягає у встановленні й дотриманні вимог щодо повноти, точності, своєчасності й надійності інформації. Отримання, узагальнення, перевірка й аналіз даних потребує створення відповідних інформаційних каналів із визначенням відповідальних осіб, рівень кваліфікації і знання яких дозволяє здійснювати інформаційно-аналітичні операції, що уможливило оперативний розрахунок інтегрального показника із виявленням впливу ключових факторів на його зміну.

Практична цінність розробленого механізму полягає у встановленні основних етапів оцінювання, виконання яких дозволяє отримати результат, що є основою для подальшого удосконалення безпекової діяльності в умовах певного підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Забезпечення економічної безпеки в умовах кожного українського підприємства є безумовною основою його функціонування й розвитку. Досягнення поставлених завдань вимагає формування системи управління економічною безпекою підприємства, яка спроможна своєчасно вносити зміни у функціонування підприємства загалом та самовдосконалюватися. Інформаційною основою таких змін повинні стати результати оцінювання управління економічною безпекою. Розроблений механізм оцінювання управління економічною безпекою підприємства дозволяє здійснити цілеспрямовані кроки щодо отримання достовірної інформації стосовно процесу управління в різних ракурсах. Поєднання результатів оцінювання різних компонентів уможливило формування єдиної картини, яка вказує на позитивні зміни та наявність «слабких місць», усунення яких може забезпечити покращення управління економічною безпекою підприємства. Отримані результати формують якісну основу для подальшого розроблення методичного забезпечення удосконалення адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства.

Список літератури.

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. Київ : КНЕУ. 2004. 624 с.
2. Гупало А. О. Визначення змісту понять: «ефект», «ефективність» та «результативність». *Проблеми формування нової економіки XXI століття* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21–22 груд. 2012 р.). Дніпропетровськ : Видавець Біла К. О., 2012. С. 6–9.
3. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Академія, 2002. 952 с.
4. Ковтуненко В.М. Ідентифікація сутності понять «результативність» і «ефективність» діяльності підприємства та методологія їх оцінки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 10. С. 93–96.
5. Літвінов О.С., Ненюк К.С. Проблеми класифікації видів ефективності та її показників. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 7 (227). С. 45–54.
6. Мельник С.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
7. Поліщук О. Б. Адаптаційний потенціал як основа формування адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2022. №63. С. 82–87.
8. Поліщук О. Б. Теоретичні основи формування адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства. *Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 2(103). С. 17–21.
9. Проходженко Л. Щодо сутності поняття «ефективність» в системі демократичного врядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2007. Вип. 3(31). С. 57–65.
10. Рикардо Д. Сочинения: в пяти томах. Москва : Госполитиздат, 1955. Т. 1. 360 с.
11. Склярук Т., Соболь І. Сучасний механізм оцінювання ефективності персоналу промислового підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27. С. 72–75.
12. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 26.04.2022).

13. Фостяк В. І. Безпекова діяльність та безпековий потенціал підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 3. С. 114–119.

References.

1. Andrijchuk, V.H. (2004), *Ekonomika ahrarnykh pidpryemstv* [Economics of agricultural enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Hupalo, A. O. (2012), "Defining the content of the concepts: "effect", "efficiency" and "effectiveness"", *Materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the V International scientific-practical conference], *Problemy formuvannia novoi ekonomiky KhKhI stolittia* [Problems of forming a new economy of the XXI century], Dnipropetrovsk, Ukraine, pp. 6–9.
3. Mochernyj, S.V. (2002), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic encyclopedia], Akademia, Kyiv, Ukraine.
4. Kovtunenکو, V.M. (2014), "Identification of the essence of the concepts of "effectiveness" and "efficiency" of the enterprise and the methodology of their evaluation", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 10, pp. 93–96.
5. Litvinov, O.S. and Neniuk, K.S. (2015), "Problems of classification of types of efficiency and its indicators", *Naukovyj visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, no. 7 (227), pp. 45–54.
6. Mel'nyk, S. I. (2020), *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpryemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Management of financial security of enterprises: theory, methodology, practice], «Rastr-7», L'viv, Ukraine.
7. Polischuk, O. B. (2022), "Adaptive potential as a basis for the formation of adaptive-oriented management system of economic security of the enterprise", *Infrastruktura rynku*, no. 63, pp. 82–87.
8. Polischuk, O. B. (2021), " Theoretical foundations of the formation of adaptive-oriented management system of economic security of the enterprise", *Naukovyj visnyk PUET. Serii «Ekonomichni nauky»*, no. № 2(103), pp. 17–21.
9. Prokhozhenko, L. (2007), "On the essence of the concept of "efficiency" in the system of democratic governance", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 3(31), pp. 57–65.
10. Rykardo, D. (1955), *Sochinenija: v pjati tomah* [Essays: in five volumes], Gospolitizdat, Moskva, Rossijskaja Federacija
11. Skliaruk, T. and Sobol', I. (2017), "Modern mechanism for evaluating the effectiveness of industrial enterprise personnel", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 27, pp. 72–75.
12. *Slovyk ukrains'koi movy* [Dictionary of the Ukrainian language], available at: <http://sum.in.ua> (Accessed 26 April 2022).
13. Fostiak, V. I. (2018), "Security activities and security potential of the enterprise", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 3, pp. 114–119.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2022 р.